

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคม
จากฐานรากด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบใหม่ จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๓ โดยการรวมสองหน่วยงาน คือ สำนักงานกองทุนพัฒนาชนบท (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (สังกัดการเคหะแห่งชาติ) สถาบันฯ เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๓

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรของประชาชนที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานรากด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม

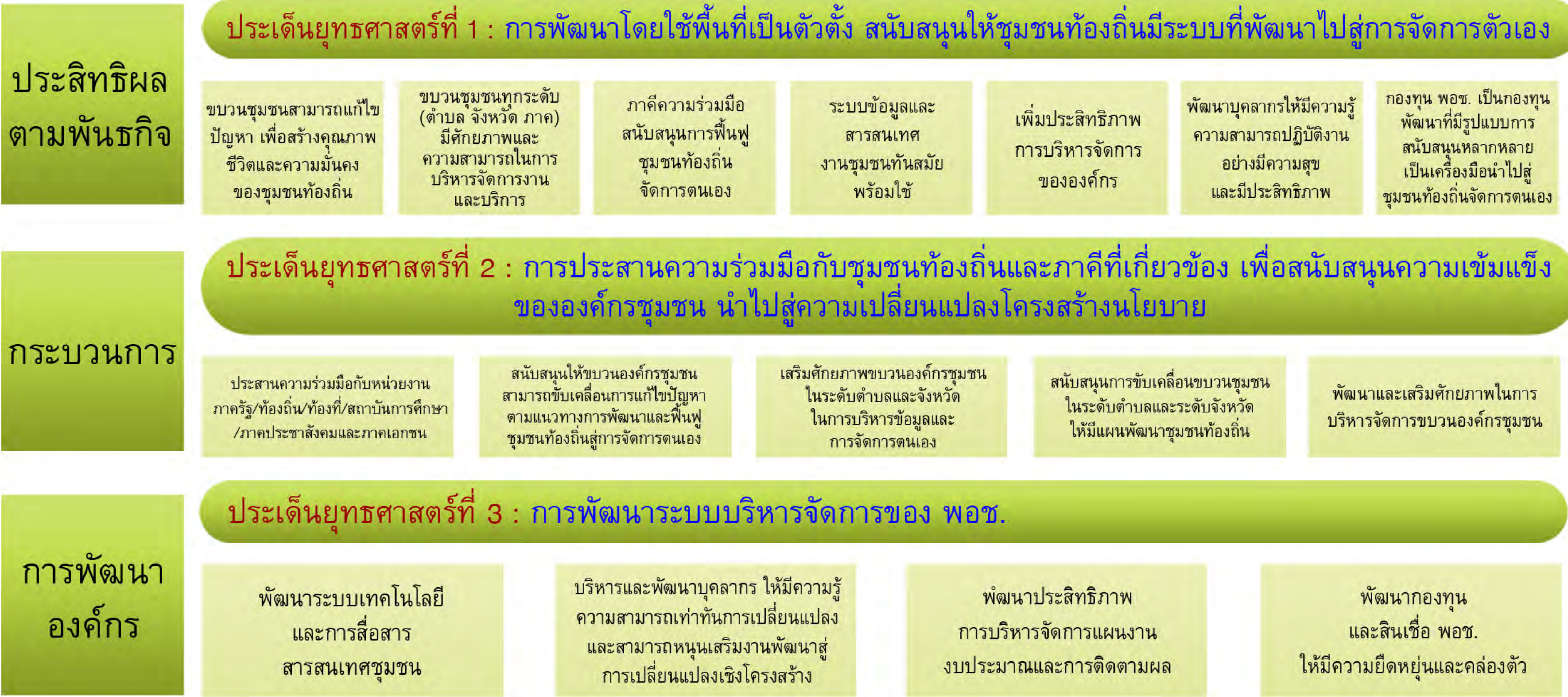
พันธกิจ

๑. สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการบนหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม
๒. สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน
๓. สนับสนุนและให้การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนการประสานสนับสนุน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือดังกล่าวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
๔. ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความร่วมมือขององค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับประเทศ

ยุทธศาสตร์

องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง

แนวทางสำคัญในการสนับสนุนองค์กรชุมชน

- สถาบันฯ ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยมีหลักการสำคัญคือ การพัฒนาโดยชุมชนเป็นแกนหลัก (Community-Driven Development) มีแนวทางการทำงานร่วมกันในทุกโครงการ/กิจกรรมดังนี้
- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้มีบทบาทหลัก (Key Actors) ในการวางแผนและดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน ภายใต้การสนับสนุนและร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานกลาง
 - สนับสนุนให้ขบวนการชุมชนเจ้าของปัญหามีบทบาทสำคัญในการกำหนดและวางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง (Demand Driven) ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่รอแต่การสนับสนุนจากภายนอกหรือรอทำตามแผนของหน่วยงาน (Supply Driven)
 - สนับสนุนการวางแผนพัฒนาที่มีพื้นที่เป้าหมายในแต่ละเรื่องให้เต็มพื้นที่ทั้งประเทศ (Nationwide Development Process) ไม่ใช่ดำเนินการตามพื้นที่นำร่อง โดยชุมชน ประชาคม และท้องถิ่น เห็นภาพรวมของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา
 - จัดสรรและกระจายงบประมาณให้องค์กรชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเอง
 - บทบาทของสถาบันมี ๒ ระดับ คือ การจัดกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชน (Community Organizing) ในรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือ และทำหน้าที่เชื่อมโยง ประสานงานกับหน่วยงานและรัฐบาล เพื่อพัฒนานโยบาย (Policy Development Intervention) ที่สนับสนุนแผนพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น

10 ปีบ้านมั่นคง บ้าน...ที่ให้มากกว่าคำว่าบ้าน

โครงการบ้านมั่นคง เป็นโครงการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยคนจนเมือง เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๔๖ ในพื้นที่นำร่อง ๑๐ ชุมชน จำนวน ๑,๕๒๕ ครัวเรือน รัฐบาลชุดต่างๆได้ให้การสนับสนุนโครงการต่อเนื่อง ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๑๐ ปี ปัจจุบันดำเนินการใน ๒๘๗ เมือง กว่า ๑,๖๐๐ ชุมชน มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกว่า ๙๔,๐๐๐ ครัวเรือน

หลักการและแนวทางสำคัญของโครงการ

- **ดำเนินการโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น (Community-driven)** องค์กรชุมชนคนจนเมืองทั้งในรูปแบบออมทรัพย์หรือสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการโครงการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจชุมชนสำรวจครัวเรือน การเลือกพื้นที่ ออกแบบ บ้าน ชุมชน ไปจนถึงการก่อสร้าง
- **ดำเนินการทั้งเมือง (City-wide)** ดำเนินการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยทั้งชุมชน และทั้งเมือง ไม่แก้ปัญหาเป็นรายครัวเรือน โดยเครือข่ายองค์กรชุมชนในเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องจะสำรวจ วางแผนการแก้ไขปัญหาแล้วเริ่มต้นปรับปรุงชุมชนที่มีปัญหาเร่งด่วนหรือมีความพร้อมต่อเนื่องไปเรื่อยๆจนเป็นเมืองที่ปลอดสลัม (City without slum) ในที่สุด
- **ร่วมมือกับทุกฝ่าย** แม้ว่าโครงการจะดำเนินการโดยองค์กรชุมชนเป็นหลักแต่องค์กรชุมชนและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทำงานร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางออกร่วมกัน เช่น เทศบาล อบต.มหาวิทยาลัย หน่วยงานเจ้าของที่ดินองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ
- **ออมทรัพย์และการสนับสนุนทางการเงินตรงที่ชุมชน** ทุกครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ ต้องมีการออมทรัพย์ และสถาบันจะสนับสนุนงบประมาณไปให้องค์กรชุมชนบริหารจัดการเอง
- **ความมั่นคงของที่ดินและบ้าน** สาระสำคัญของโครงการบ้านมั่นคงคือการสร้างความมั่นคงของที่ดินและบ้านให้คนจนเมือง ชุมชนจึงต้องมีที่ดินที่มั่นคงทั้งในรูปแบบของการเช่าระยะยาวจากรัฐหรือการซื้อที่ดิน แล้วจึงสร้างบ้านตามกำลังความสามารถของแต่ละครอบครัว
- **สร้างบ้านและสร้างชุมชน** แม้ว่ากิจกรรมสำคัญของโครงการคือการสร้างบ้านแต่เป้าหมายสุดท้ายของโครงการคือการสร้างชุมชนคนจนเมืองที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกด้าน กิจกรรมโครงการจึงเริ่มจากบ้านแล้วขยายไปสู่กิจกรรมอื่นๆ เช่น สวัสดิการชุมชน พลังงานทางเลือก เศรษฐกิจชุมชน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

จัดการที่ดิน เพื่อชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ปัญหาที่ดินทำกินและที่ดินเพื่ออยู่อาศัยในชนบทเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศไทยมายาวนาน ดังจะเห็นได้จากการลงทะเบียนคนจน ในปี ๒๕๔๗ ที่มีผู้ลงทะเบียนเดือดร้อนเรื่องนี้อย่างมากถึง ๓.๙ ล้านราย

พอช.เริ่มทำงานเรื่องนี้อย่างจริงจังในปี ๒๕๔๘ ในโครงการจัดการที่ดินและที่อยู่อาศัยในชนบทหรือที่เรียกกันย่อๆว่า **“บ้านมั่นคงชนบท”** จำนวน ๒๐ โครงการ มีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการกว่า ๑,๙๐๐ ครัวเรือน พื้นที่ดำเนินการเกือบทั้งหมดเป็นที่สาธารณะ ซึ่งได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ มีการวางแผนชุมชน คัดเลือกครัวเรือนยากจน ก่อสร้างบ้าน จัดสรรที่ดินทำกินและจัดการสาธารณูปโภคต่างๆ

เนื่องจากมีผู้ประสบปัญหาเรื่องนี้แทบทุกตำบล ปัจจุบันจึงมีการสนับสนุนให้ขบวนองค์กรชุมชนทั่วประเทศ กว่า ๒๕๐ ตำบล ร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดินโดย การสำรวจข้อมูลจัดทำแผนที่ เสนอข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือวางแผนการจัดการที่อยู่อาศัย/ที่ทำกิน จัดตั้งกองทุนที่ดินของชุมชน เพื่อช่วยเหลือคนไร้ที่ดินทำกินและมีการจัดทำผังชุมชน เพื่อวางแผนการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในทุกๆด้าน

ซ่อมสร้างที่อยู่อาศัย ในจังหวัดชายแดนใต้

เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๓ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยากจน ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี สงขลา และสตูล กิจกรรมสำคัญคือการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยในกว่า ๑,๓๐๐ หมู่บ้าน จำนวนมากกว่า ๔๖,๐๐๐ ครัวเรือน โดยการดำเนินการของเครือข่ายองค์กรชุมชนในตำบลเองเพื่อให้มีเงินทุนสำหรับการดำเนินการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องเครือข่ายองค์กรชุมชน ได้จัดตั้งกองทุนที่อยู่อาศัยใน ๒๓๐ ตำบล เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนซ่อมสร้างบ้านสำหรับผู้เดือดร้อนคนอื่นๆ ในตำบล ปัจจุบันมีเงินทุนกว่า ๓๙ ล้านบาท นอกจากนั้น ยังมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดินในชนบท โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน จำนวน ๔๔ พื้นที่ มีครัวเรือนเข้าร่วมกว่า ๓๔,๐๐๐ ครัวเรือน

สภาองค์กรชุมชน

สภาเพื่อชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

สภาองค์กรชุมชน จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมี เจตนารมณ์ว่า “เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น”

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นหน่วยงานที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีบทบาท ในการสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนทางด้านต่างๆ ผลการดำเนินการในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแล้วมากกว่า ๓,๖๐๐ สภาในตำบลและเทศบาล มีสมาชิกกว่า ๙๕,๐๐๐ องค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนทั่วประเทศมีบทบาทสำคัญทางด้านต่างๆ เช่น การฟื้นฟูภัยพิบัติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การวางแผนพัฒนาตำบล และมีการเสนอแนะการดำเนินนโยบายสาธารณะต่อหน่วยงานของรัฐทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

**"สภาองค์กรชุมชน
ต.คูหาใต้ อ.รัตนบุรี จ.สงขลา กับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร"**

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
Community Organizations Development Institute (public organization)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สวัสดิการชุมชน

ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี

“สวัสดิการชุมชน” คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชนซึ่งหมายถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของเงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่นที่มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่ายนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน

แนวความคิดสำคัญ

- เงินเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมายการพัฒนา จัดสวัสดิการและสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยใช้ฐานทุนที่มีอยู่ภายในมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- พัฒนาอย่างองค์รวม เชื่อมโยงกับกิจกรรมและกลุ่มองค์กรอื่นๆในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของ **“ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง”**
- ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม สอดคล้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- เป็นการจัดสวัสดิการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชนเน้นการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยยึดหลัก **“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”**

พอช. เริ่มสนับสนุนให้เครือข่ายผู้สูงอายุจัดสวัสดิการตนเองใน ปี ๒๕๔๔-๒๕๔๕ และสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลในปี ๒๕๔๘ ปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศกว่า ๕,๓๐๐ กองทุน มีสมาชิกกองทุนกว่า ๓.๒ ล้านคน เครือข่ายสวัสดิการชุมชนมีเป้าหมายเพิ่มสมาชิกกองทุนให้ได้ ๑๐ ล้านคน ในปี ๒๕๖๐

